

Рекомендації

за результатами проведення Всеукраїнської науково-практичної конференції «Конституція України як запорука національної стійкості та правова основа розвитку демократичної держави і громадянського суспільства», присвяченої 30-річчю прийняття Конституції України

**Дніпровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро
24 червня 2026 року**

З метою об'єднання зусиль науковців, правників-практиків, а також представників громадянського суспільства у розв'язанні актуальних питань конституційного розвитку України в контексті утвердження й забезпечення прав і свобод людини, конституційних обмежень під час війни, європейської інтеграції, балансу гілок влади та підготовки до майбутнього відновлення, кафедрою теорії та історії держави та права, конституційного права та прав людини Навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України в кооперації з кафедрами адміністративно-правових дисциплін та публічного управління, теорії держави та права Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ 24 червня 2026 року було проведено Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Конституція України як запорука національної стійкості та правова основа розвитку демократичної держави і громадянського суспільства», присвячену 30-річчю прийняття Конституції України.

У роботі наукового заходу взяли участь представники більше 20-ти державних органів, установ, громадських організацій, закладів вищої освіти, а саме Департамент головної інспекції та дотримання прав людини Національної поліції України, Донецький державний університет внутрішніх справ, Львівський державний університет внутрішніх справ, Національна академія внутрішніх справ, Харківський національний університет внутрішніх справ, Київський інститут Національної гвардії України та інші.

Пріоритетними напрями роботи Всеукраїнської науково-практичної конференції були:

1. Актуальні проблеми конституціоналізму, обумовлені дією в Україні правового режиму воєнного стану.
2. Конституція України в її історичному та сучасному вимірах.
3. Основний Закон держави і суспільства як об'єкт порівняльно-правових досліджень.
4. Конституція України як суспільний договір і правова основа національного законодавства.

5. Конституція України як юридична гарантія суверенітету та територіальної цілісності держави.

6. Проблеми реалізації конституційних прав і свобод людини в умовах дії правового режиму воєнного стану.

Матеріали доповідей, результати обговорення та пропозиції учасників конференції дозволяють констатувати:

1. Тридцятирічний досвід дії Конституції України переконливо засвідчив її здатність залишатися дієвим правовим фундаментом функціонування демократичної держави навіть в умовах найскладніших безпекових викликів. Саме конституційні цінності та принципи забезпечують легітимність діяльності правоохоронних органів, збереження довіри суспільства до державних інституцій та утвердження України як правової, демократичної та європейської держави. Тому подальший розвиток адміністративно-правових засад діяльності Національної поліції України має здійснюватися на основі неухильного дотримання Конституції України як важливої гарантії національної стійкості, прав людини та верховенства права в умовах воєнного стану.

2. Проблема дотримання конституційних прав людини у кримінальному провадженні в умовах воєнного стану полягає у тому, що у свідомості багатьох правоохоронців досить стійкою є ідея про те, що затримання особи, проведення обшуку та інших процесуальних дій з елементами примусу мають здійснюватися за правилами минулого законодавства і практики його застосування. Очевидно, що це зумовлено некомпетентністю та безвідповідальністю правоохоронців-виконавців та їх керівників. Відповідно, виокремлюються два напрями вирішення проблеми – підвищення якості юридичної підготовки і безумовне притягнення до юридичної відповідальності винних у брутальних порушеннях чинного законодавства.

3. Однією з новітніх тенденцій мовної практики України є перенесення мовних процесів у цифровий простір. Соціальні мережі, штучний інтелект, автоматизований переклад і цифрові платформи стають новими середовищами реалізації конституційного статусу української мови. У цих умовах виникає потреба розширеного тлумачення конституційних мовних норм. Якщо в 1996 році основними сферами функціонування державної мови були освіта, державне управління та засоби масової інформації, то сьогодні до них додаються цифрові сервіси, алгоритмічні системи та глобальні комунікаційні мережі. Саме тому мовний вимір Конституції виходить за межі традиційного правового поля і стає частиною цифрової гуманітаристики.

Мовний вимір Конституції України не може бути зведений лише до нормативного закріплення статусу державної мови. У сучасних умовах він постає як складна система правових, культурних, символічних та безпекових смислів. Конституція України виконує функцію стратегічного документа

мовного розвитку держави, формуючи засади мовного суверенітету, суспільної консолідації та національної стійкості.

Перспективним напрямом подальших досліджень є формування нового міждисциплінарного спрямування – лінгвоконституціоналізму, предметом якого має стати взаємодія мови, права, політики та національної ідентичності в конституційному просторі сучасної держави.

4. Реалізація державної мовної політики в Україні має забезпечувати єдність держави, не порушуючи конституційних гарантій прав людини, а також баланс між зміцненням державної мови та дотриманням мовних прав національних меншин. Розвиток мовної політики в умовах воєнного стану й після його завершення має стратегічне значення для зміцнення суверенітету, безпеки та культурної єдності українського суспільства.

У перспективі мовна політика має стати важливим інструментом післявоєнного відновлення України, зміцнення громадянської ідентичності та інтеграції до європейського простору.

5. Найбільш оптимальною для України є діалогова (компромісна) модель взаємовпливу практики ЄСПЛ та юрисдикційної діяльності Конституційного Суду України. Її сутність полягає в тому, що практика ЄСПЛ є надзвичайно авторитетним орієнтиром для Конституційного Суду України, тому відступ від неї можливий лише у виняткових випадках і потребує спеціального й переконливого конституційного обґрунтування. У межах цієї моделі практика ЄСПЛ не має абсолютного пріоритету над Конституцією, але й Конституційний Суд України не може її свавільно ігнорувати.

Саме навколо ідеї конституційного діалогу, а не безумовного підпорядкування чи повного пріоритету однієї системи щодо іншої доцільно формувати вітчизняну правову доктрину, що дозволяє охопити питання співвідношення Конституції України, міжнародних договорів, практики ЄСПЛ, конституційної ідентичності та правовладдя в єдиній концепції.

6. Сучасна українська модель організаційно-правового регулювання охорони здоров'я в Україні поєднує багатовимірність принципів, концептуальних підходів і міжнародних стандартів. Вона є динамічною системою, яка змінюється під впливом як внутрішніх соціально-економічних умов, так і зовнішніх глобальних викликів. До невирішених проблем можна віднести такі, як нерівномірність доступу до медичних послуг у різних регіонах, суперечності між автономією закладів і державним контролем, нестача фінансування та нестабільність бюджетних потоків, труднощі адаптації міжнародних стандартів до локальних умов, потреба у посиленні механізмів захисту прав пацієнта.

Вирішення цих проблем можливе лише за умови подальшого вдосконалення організаційно-правової бази, розвитку інтегрованих управлінських підходів та посилення міжнародної співпраці, що дозволить

гармонізувати українську систему охорони здоров'я з найбільш ефективними міжнародними практиками.

7. Принцип дотримання прав і свобод людини є фундаментальним у діяльності Національної поліції України. Його зміст розкривається через систему конституційних норм, положень Закону України «Про Національну поліцію», міжнародних договорів, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Реалізація цього принципу передбачає не лише законодавче закріплення прав і свобод, але й запровадження ефективних механізмів їх захисту, зокрема інформаційної системи «Custody Records». Подальше вдосконалення нормативної бази, підвищення рівня правової культури працівників поліції та посилення громадського контролю є необхідними умовами для реального забезпечення прав людини в поліцейській діяльності та зміцнення довіри суспільства до правоохоронних органів.

8. В умовах дії правового режиму воєнного стану та у період післявоєнного відновлення України принцип відкритості набуває особливо важливого значення. Ефективне використання міжнародної фінансової допомоги, реалізація програм реконструкції та відбудови потребують високого рівня прозорості, підзвітності та громадського контролю.

Саме відкритість діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування розглядається європейськими інституціями як одна з ключових гарантій належного використання фінансових ресурсів і досягнення цілей реформування.

Крім того, забезпечення принципу відкритості є одним із критеріїв відповідності України так званим Копенгагенським критеріям, які передбачають наявність стабільних інституцій, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та належне врядування. У цьому контексті відкритість виступає не лише інструментом підвищення ефективності державного управління, але й важливим чинником успішної інтеграції України до європейського політичного та правового простору.

Подальший розвиток принципу відкритості в Україні має розглядатися як один із пріоритетних напрямів реформування системи публічного управління. Впровадження європейських стандартів прозорості та участі громадян у реформуванні сприятиме зміцненню демократичних інститутів, підвищенню якості державної політики та прискоренню процесу набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі.

9. Конституційна реформа Чилі 2021 року стала першим у світі прикладом нормативного закріплення захисту нейроправ на найвищому рівні правової системи. Ухвалений парламентом Чилі закон № 21.383 започаткував новий напрям розвитку конституційного права, спрямований на захист людини від ризиків, пов'язаних із використанням нейротехнологій.

Чилійський досвід демонструє прагнення держави адаптувати систему прав людини до викликів цифрової епохи. Незважаючи на наявні дискусії щодо правової природи нейроправ та ефективності їх реалізації, конституційний захист мозкової діяльності та нейроданих уже став важливим міжнародним прецедентом. Подальший розвиток законодавства та судової практики Чилі може стати орієнтиром для інших держав, у тому числі й України, у формуванні правових механізмів регулювання нейротехнологій.

За результатами роботи конференції надано низку практичних рекомендацій:

1. Програмними напрямками адаптивного реформування галузі освіти до стандартів ЄС мають стати:

1) набуття Україною статусу асоційованого члена Програми Європейського Союзу з освіти, навчання, молоді та спорту Еразмус+;

2) забезпечення доступу дітей трудових мігрантів із держав ЄС до системи освіти України;

3) забезпечення цифрової трансформації освіти відповідно до Плану дій ЄС з цифрової освіти до 2027 року;

4) забезпечення доступності, покращення якості та інклюзивності дошкільної освіти шляхом оновлення її змісту й системного моніторингу функціонування закладів освіти відповідно до сучасних потреб;

5) забезпечення участі України в освітніх дослідженнях у Програмі міжнародного оцінювання учнів (PISA) та Міжнародному дослідженні «Навчати і навчатися» (TALIS+);

6) забезпечення якості, прозорості та доступності послуг професійного розвитку педагогів;

7) впровадження інституційної акредитації та процедури постакредитаційного моніторингу в систему зовнішнього забезпечення якості вищої освіти, а також безпека членства в Європейській асоціації із забезпечення якості вищої освіти (ENQA) та Європейському реєстрі агенцій із забезпечення якості вищої освіти (EQAR);

8) продовження роботи над автоматичним взаємним визнанням кваліфікацій і розширення участі у діяльності Групи Болонського процесу, включно з Тиранським та Римським комюніке, щодо соціального виміру вищої освіти та фундаментальних академічних цінностей;

9) імплементація Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2019/128 від 16 січня 2019 р. про створення Європейського центру розвитку професійної освіти (Cedefop);

10) забезпечення оптимізації системи професійної освіти та підвищення якості освітніх послуг відповідно до потреб ринку праці, розширення можливостей навчання впродовж життя, зокрема для вразливих груп;

11) забезпечення доступу до навчання протягом усього життя.

2. З метою підвищення ефективності соціального захисту поранених військовослужбовців, що набули статусу «поза штатом», необхідно:

1) доповнити ст. 9 Закону № 2011-XII нормою, яка гарантує збереження повного грошового забезпечення за займаною посадою протягом усього строку стаціонарного лікування та медичної реабілітації, пов'язаних із бойовим пораненням, незалежно від зарахування у розпорядження командира;

2) узгодити норми Постанови № 168 та Наказу МОУ № 260, передбачивши, що перебування на стаціонарному лікуванні за рішенням ВЛК є підставою для продовження виплати у розмірі посадового окладу до завершення лікування;

3) законодавчо закріпити юридичний обов'язок командира військової частини у встановлений строк (до 3-х робочих днів) персонально ознайомити військовослужбовця з наказом про зарахування його у розпорядження командира та роз'яснити правові наслідки цього рішення;

4) доповнити Закон України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» окремим розділом, що містить правові гарантії матеріального забезпечення учасників бойових дій на весь реабілітаційний період.

Оргкомітет конференції